

АРХІТЕКТУРА БУДІВЕЛЬ ТА СПОРУД

УДК 725.3.012 (045)

М.В. Бутик

ВПЛИВ АНТРОПОЛОГІЧНОГО ЧИННИКА НА ФОРМУВАННЯ АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА ГІМНАЗІЙ ТА ЛІЦЕЇВ

Актуальність. Зручне середовище для діяльності людини має враховувати ряд чинників, провідне місце серед яких займає антропологічний.

Дані із врахуванням розмірів тіла учня в нерухомому стані або в русі, пов'язаному з різними видами діяльності, антропометрика використовує для розв'язання проектних завдань, співвідносячи результати антропометричних вимірів з просторовими розмірами. Вона має служити джерелом вторинних даних, тобто рекомендованих розмірів обладнання, меблів або елементів простору.

Важливими для комфортного перебування в середовищі є просторові зв'язки двох видів:

- розмірні, тобто які відповідають на питання, чи є достатнім даний простір для зайняття передбачуваною діяльністю;
- перцептивні, тобто які відповідають на питання, чи прийнятний даний простір для суб'єктів, які його займають, в емоційному і психологічному аспектах [3].

Середовище сучасних гімназій та ліцеїв мало враховує комплекс просторових зв'язків, а вплив антропологічних чинників на формування їх середовища не розглядається комплексно.

Мета. Виявити особливості комплексного впливу антропологічного чинника на формування архітектурного середовища гімназій та ліцеїв.

Постановка завдання. Для досягнення поставленої мети необхідно розглянути складові фактори антропологічного чинника та визначити особливості їх комплексного впливу на формування архітектурного середовища.

Практичного сенсу вивчення розмірів людського тіла набуло лише у ХІХ ст., коли його почали пов'язувати з питаннями охорони здоров'я. У

деяких нормативних документах кінця XIX ст. вже визначаються мінімальні значення висоти дверей, площ кімнат і т. д.

У 30-ті роки XX ст. Ле Корбюз'є, вивчаючи пропорції людського тіла, зацікавився давньогрецьким «золотим перерізом». На розроблення і апробування модулюра у Ле Корбюз'є пішло майже 20 років. В основі запропонованої ним системи лежить співвідношення розмірів різних частин людського тіла, яке ілюструє його широко відома «людина-модульор».

Вивченням людини в активному стані займається функціональна антропометрія. Дані про простір, необхідний для зайняття тією чи іншою діяльністю, можна отримати, знаючи розміри людського тіла, за допомогою вимірів робочих поз і меж рухів (динамічні розміри), в результаті вивчення з використанням кінозйомки чи багато-кадрового фотографування.

Комфортність середовища залежить не тільки від фізичних, але й від психологічних факторів. Просторові зв'язки людини з навколишнім середовищем, включаючи психологічні і фізичні зв'язки, вивчає проксемика. Первісний, найбільш очевидний, зв'язок людини з навколишнім середовищем перцептивний. Чутливе сприйняття ґрунтується на дії множини каналів і пов'язане з роботою пам'яті. Навколишнє середовище або його окремі об'єкти можуть впливати одночасно на всі органи чуття. Кожен набір стимулів, який сприймається через конкретний орган чуття, формує сприйняття образу. Різні образи того самого об'єкта пов'язуються у свідомості в єдиний ланцюг, формуючи мислені картини, уявлення про цей об'єкт.

Усі стимули з навколишнього середовища, які впливають на один орган чуття, можна описати одним загальним терміном: наприклад, усі звуки, що сприймаються вухом, разом складають звукове середовище. Відповідно, ми можемо говорити про звукову або теплову систему, причому і та, і друга будуть підсистемами сукупної системи «людина – навколишнє середовище». Загальне уявлення про такі співвідношення дає табл. 1.

Таблиця 1

Стимул	Орган	Відчуття	Підсистема
Світло	Око	Зір	Світлове (візуальне) середовище
Звук	Вухо	Слух	Звукове (ауральне) середовище
Тепло	Все тіло	Теплове	Теплове середовище
Запахи	Ніс	Нюх	Нюхове середовище
Поверхні	Шкіра	Дотик	Тактильне середовище

Сприйняття простору переважно візуальне, однак не слід нехтувати іншими каналами чуттєвого сприйняття, наприклад, слухом, нюхом,

відчуттям тепла. Сформована при цьому уявна картина охоплює весь навколишній простір, а не якусь його окрему частину. [3].

Особливості проектного рішення сприяють вибору індивідом бажаної моделі поведінки, а середовище повинно допомогти збереженню цієї поведінки. В свою чергу, певні особливості приміщення можуть перешкоджати небажаній поведінці.

Простори багатоцільового призначення допускають вибір моделі поведінки у більш широких межах. Тут зв'язок учня з простором виражений менш виразно, і його поведінка залежить здебільшого від міжособистісних взаємин. У цьому разі в проєкті повинно передбачатися створення такого середовища, яке допускає багато різних моделей поведінки, а не сприяє закріпленню або перешкоджає вибору якогось конкретного типу поведінки.

Варто також зауважити, що на формування середовища дуже важливу роль відіграє віковий фактор, і особливо яскраво він проявляється в навчально-виховних закладах, що охоплюють молоде покоління, починаючи дошкільним віком та закінчуючи пізнім юнацьким.

У дитячий період домінуючим видом діяльності дитини є спілкування (комуникативна діяльність), пізніше, у віці 2-7 років, самим головним видом діяльності стає гра, у період навчання в школі домінує навчальна діяльність, що є присутнім, звичайно, і в більш ранніх періодах розвитку дитини.

Період молодшого шкільного віку характерний початком процесу осмисленого пізнання й виробленням умінь. Орієнтування в просторі й часі вдосконалюється, але зберігається ситуативність сприйняття, недосконалий механізм оцінки форми, для орієнтування характерні зменшення далеких відстаней, але вже зростає точність оцінки предметів за величиною.

У середньому шкільному віці формується подання про відносність напрямків простору, в освоєнні якого величезну роль відіграє його мовне визначення, словесна система відліку. Наприкінці підліткового віку сприйняття простору досягає в основному, такого ж рівня, як у дорослих. Це дуже складний (переломний) вік, характерний прагненням до самостійності й перебудовою системи оцінок.

Юнацький вік характерний тим, що при збереженні значимості навчальної, пізнавальної, а в ряді випадків і трудової діяльності, надзвичайно важливого значення набуває ціннісно-орієнтаційна діяльність, пов'язана з інтенсифікацією процесу становлення особистості. Для дітей підліткового віку характерне активне поведінкове освоєння архітектурного середовища. Зростає ступінь диференціації форми й кольору при сприйнятті, оцінка архітектури досягає стадії судження. Вимоги до архітектурного середовища для цієї вікової групи включають:

організованість структури, застосування засобів архітектурної композиції, естетична орієнтуюча підлітків, регламентуюча їхню поведінку, а також створення умов для активного руху школярів.

У старшому шкільному віці збільшення обсягу знань, оволодіння знаковими системами створюють можливість більш успішного сприйняття символіки середовища. У цьому віці зменшується необхідність контрастності в архітектурному просторі, кольори, яким надається перевага, зрушуються у бік середньохвильових і менш насичених. Перехід до діалектичного рівня мислення вимагає виразності архітектурного середовища, символіки художніх образів, нюансності форми й кольору, деталізації форм у полі зору.

Програмування реакцій і поведіння в архітектурному середовищі, можливо шляхом формування позитивних емоцій, що стимулюють діяльність різних вікових груп дітей, для яких це середовище призначене. Процес вироблення певного відношення до архітектурного середовища умовно ділиться на ряд етапів: сприйняття, осмислення й емоційна оцінка сприйнятої інформації, відповідна реакція суб'єкта сприйняття.

Оцінка архітектурного простору складається в результаті синтезу сприйняття простору, часу й руху і визначається, з одного боку, безпосереднім почуттєвим сприйняттям простору, а з іншого боку – мірою розвитку світогляду.

Найпершою об'єктивною умовою для утворення механізму сприйняття простору в ранньому дитинстві є рух, трохи пізніше, нарівні із зором здобуває важливе значення слух, потім – дотик. У дошкільному віці діти слабо диференціюють пропорційні характеристики предметів, нечітко оцінюють їхню тривимірність і добре орієнтуються лише в знайомому, раніше пізаному середовищі, сприйняття часу перебуває на початковій стадії розвитку.

Візуальне сприйняття, будучи в своїй основі процесом творчо-пізнавальним, визначається не тільки особливостями сенсорного апарата глядача, але і його тезаурусом – сумою знань про навколишній світ. Завданням архітектора при проектуванні гімназій та ліцеїв є збільшення тезауруса дітей, що досягається насиченням архітектурного середовища значеннєвою й візуальною інформацією, найбільш значимою для кожної вікової групи.

Розвиток сприйняття, мислення, стимуляція діяльності учнів – найважливіші «завдання» архітектурного середовища. Основною емоційною передумовою всіх форм діяльності є фундаментальна емоція інтересу, стимуляцію якого забезпечують такі якості архітектурного простору, як

новизна й складність. Ці якості досягаються при комплексному врахуванні усіх вищеперахованих складових факторів антропологічного чинника.

Висновок. Проаналізувавши вплив антропологічного чинника на середовище було виявлено його складові фактори та визначено особливості їх комплексного впливу на формування архітектурного середовища гімназій та ліцеїв.

Список використаної літератури

1. ДБН В.2.2-3-97. Будинки та споруди навчальних закладів. Держкоммістобудування України – Київ, 1997.
2. Ежов В.И., Ежов С.В., Ежов Д.В. Архитектура общественных зданий и комплексов. – Киев, 2006.
3. Омеляненко М.В. Основи нормування міського середовища. – Київ, 2007. с.119-124.
4. Сьомка С.В. Автореф. дис. канд. архіт.: «Архітектурно-планувальна організація будівель ліцеїв та гімназій» – Київ, 1996.

Анотація

У статті розглядається антропологічний чинник та комплексний вплив його складових факторів на формування архітектурного середовища гімназій та ліцеїв.

Ключові слова: архітектурне середовище, антропологічний чинник, гімназії та ліцеї.

Аннотация

В статье рассматривается антропологический фактор и комплексное влияние его составных факторов на формирование архитектурной среды гимназий и лицеев.

Ключевые слова: архитектурная среда, антропологический фактор, гимназии и лицеи.

Annotation

In the article anthropological factor and complex influence of its composite factors on the formation of the architectural medium of the secondary schools and persons is examined.

Keywords: architectural environment, anthropological factor, secondary school and the persons.